

Nesztor Mahno:

Találkozásom Leninnel

(Nesztor Mahno: Ruszszkaja Revoljucija. Zapiszki v treh knigah. München, 1977. 126–135.)

(...) ismét a Kremlben voltam, a Munkás- Paraszt- és Katona küldöttek Szovjetjeinek Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsága elnökénél, Szverdlov elvtársnál. Szverdlov bevezetett Leninhez, aki atyáskodva egyik kezét felém nyújtotta, a másikkal könnyedén megérintette a vállamat

és leültetett. Megkérte Szverdlovot is, hogy foglaljon helyet, ő maga pedig egy titkár vagy írnok féle emberhez fordult:

– Kérem, ezt két órára fejezze be – mondta, és csak ezután ült le és kezdett kérdezősködni.

Először is, honnan jöttem? Aztán, hogy fogadták az ottani parasztok a „minden hatalmat a helyi szovjeteknek” jelszót; hogy reagáltak a jelszót ellenzők tevékenységére általában, és különösen az Ukrán Központi Radában? Szembeszálltak-e a parasztok a német és az osztrák-magyar hadsereg ellenforradalmi támadásával? Ha igen, akkor mi az oka annak, hogy a parasztmegmozdulások nem alakultak át általános felkeléssé és nem egyesültek a közös forradalmi vívmányaikat olyan hősiesen védelmező vörösgárdista osztagokkal?...

Valamennyi kérdésre röviden feleltem. Lenin a szervező és irányító emberekre jellemző módon, úgy tette fel a kérdéseit, hogy a lehető legrészletesebben válaszoljak rájuk. Így például háromszor is visszatért arra a kérdésre, hogy a mi vidékünk parasztsága hogyan fogadta a „minden hatalmat a helyi szovjeteknek” jelszót, és minden alkalommal elcsodálkozott a válaszon. Azt feleltem, hogy a parasztok ezt a maguk módján értelmezik: a helyi szovjetek hatalma a parasztok szerint azt jelenti, hogy a hatalomnak mindenben a dolgozók akaratát, törekvéseit kell kifejeznie: hogy a falusi, járási és kerületi Munkás-Paraszt küldöttek Szovjetjei se nem többek, se nem kevesebbek, mint a forradalmi egyesülés és a gazdasági öngazgatás egységei a dolgozóknak a burzsoáziával és talpnyalóival – a jobboldali szocialistákkal és szövetségeseikkel – vívott harcában.

– Ön úgy véli, hogy a „minden hatalmat a helyi szovjeteknek” jelszavunkat a parasztság helyesen értelmezi? – kérdezte Lenin.

– Igen – feleltem.

– Ebben az esetben, az önök vidékén a parasztok anarchizmussal vannak megfertőzve.

– És ez talán baj? – kérdeztem.

– Ezt nem akarom mondani. Ellenkezőleg, ez öröndetes lenne, mivel meggyorsítaná a kommunizmus győzelmét a kapitalizmus felett.

– Számomra ez hízeltő – mondtam, mosolygásomat elfojtva.

– Nem, nem, én komolyan gondolom, hogy ez a jelenség a parasztság körében meggyorsítaná a kommunizmus győzelmét a kapitalizmus felett – ismételte meg Lenin, és hozzátette: – De az a véleményem, hogy ez nem természetes jelenség, anarchista propagandisták terjesztik és lehet, hogy gyorsan ki is merül. Sőt, feltételezem, hogy ez a hangulat – mivel szervezetlen és a

diadalmaskodó ellenforradalomtól súlyos veszteségeket szenvedett – már most túlélte magát.

Azt mondtam erre Leninnek, hogy egy vezér nem lehet pesszimista és szkeptikus.

Szverdlov félbeszakított: – Ön szerint tehát ezt az anarchizmust tovább kell terjeszteni a parasztság körében?

– Ó, az önök pártja nem fogja tovább terjeszteni – feleltem.

– De minek a nevében kellene terjeszteni? – vette át a szót Lenin.

– Azért, hogy szétforgácsoljuk a proletariátus forradalmi erejét, hogy utat engedjünk az ellenforradalom kifejlődésének és végül a vérpadra vezessük az egész proletariátust?

Nem tudtam túrtörtetni magamat és ingerülten megjegyeztem, hogy az anarchizmus és az anarchisták nem törekszenek az ellenforradalomra, és a proletariátust sem vezetik ebbe az irányba.

– Én talán ezt mondtam? – kérdezte Lenin, és kifejtette: azt akarta az előbb mondani, hogy mivel az anarchisták nem rendelkeznek saját, komoly tömegszervezettel, nem képesek a proletariátust és a nincstelen parasztságot szervezni, ebből következően nem tudják őket mozgósítani az eddig kiharcolt és valamennyiünk számára drága vívmányok megvédésére.

Ezután áttértünk a többi kérdésre. Az egyiknél, amikor „a vörösgárdisták forradalmi bátorságáról” esett szó, amellyel a forradalom eredményeit védelmezték, Lenin arra kért, hogy erről részletesebben beszéljek. Ez a kérdés láthatóan nyugtalanította. Emlékszem, olyan belső nyugtalansággal figyelte szavaimat, amelyre csak az olyan ember képes, akinek egész életét áthatja a gyűlölt rend legyőzéséért folytatott szenvedélyes harc.

– 1917. decemberében és 1918. elején részt vettem néhány, a német frontról visszatért kozák katonavonaton lefegyverzésében, és volt alkalmam alaposabban megismerkedni a vörösgárdista csapatok és egységek, különösen parancsnokaik „forradalmi bátorságával” ... Nekem úgy tűnik, hogy önnek, Lenin elvtárs másod- vagy harmadkézből kapott értesülései vannak erről és ezért felnagyítja ezt a dolgot.

– Hogyan? Ön szerint nem így van? – kérdezte Lenin.

– Volt forradalmiság és hősiesség a vöröskatonák között, de korántsem akkora, ahogy Ön elképzei. Voltak a Központi Rada hajdamákjai, de különösen a német csapatokkal vívott harcokban olyan pillanatok, amikor a forradalmiság és bátorság elhalványult és maguk a vöröskatonák és parancsnokaik is jelentéktelenségnek mutatkoztak. Igaz, ez sok esetben szerintem azzal magyarázható, hogy a vörösgárdista csapatok sebtében szer-

vezték meg és az ellenséggel szemben olyan harcmodort alkalmaztak, amely nem hasonlított sem a partizánharchoz, sem a frontharchoz. Ön előtt nyilván jól ismert, hogy a vörösgárdista egységek a vasútvonalak mentén intéztek támadást az ellenség ellen. A vasúttól 10–15 versztányi távolságra levő terület üresen maradt; itt lehettek a forradalom támogatói, de lehettek ellenforradalmárok is. És az esetek többségében ettől függött a támadás sikere. A vörös csapatok csak a vasúti csomópontokhoz, vagy a vasút által érintett városokhoz, falvakhoz vezető úton állították fel a frontot. A hátsószág helyzete, az ostromlott helység környéke azonban tisztázatlan volt. Ez pedig gyengítette a támadó hadműveletet. Ezért aztán a vörös csapatoknak nem volt érkezésük az egész terület lakosságához felhívást intézni, mert az ellenforradalmi erők máris ellentámadásba mentek át, gyakran tíz-húsz versztányira visszazoritották a vörösöket, és megint csak a vasútvonalakhoz, a szerelvényekbe kényszerítették őket. Így a falubeliek nem is látták őket, és csak azért nem tudták őket támogatni...

– Na és mit csinálnak a forradalom propagandistái a falvakban? Talán nem képesek felkészíteni a falusi proletariátust arra, hogy a mellettük elvonuló vörös csapatok sorait új, friss harcosokkal töltsék fel, vagy hogy újabb önkéntes vörösgárdista osztagokat alakítsanak és szembeforduljanak az ellenforradalommal?– kérdezte idegesen Lenin.

– Nem kell túlzásba esni. A falvakban nagyon kevés a propagandista, és ők is annyira magukra vannak hagyva! Ugyanakkor pedig naponta százával érkeznek a forradalom titkos ellenségei. A legtöbb helyen és az esetek többségében nem a forradalmi propagandistáktól kell várni, hogy új, forradalmi erőket szervezzenek a falvakban és az ellenforradalom ellen vezessék őket. Hiszen a mai idők – tettem hozzá befejezésül – határozott cselekvést követelnek valamennyi forradalmártól az élet minden területén és a dolgozók harcában is. Ha ezt figyelmen kívül hagyjuk – különösen nálunk, Ukrajnában –, ez azt jelenti, hogy lehetővé tesszük az ellenforradalmár hetmanok számára, hogy szabadon kiépíthessék és megszilárdíthassák saját hatalmukat.

Szverdlov hol rám, hol Leninre pillantva leplezetlen lelkesedéssel mosolygott. Lenin ujjait összefűzve, lehajtott fejjel gondolkodott. Majd kiegyenesedett és hozzám fordult:

– Mindez, amit most itt Ön elmondott, rendkívül sajnálatos. – Szverdlovra nézett és hozzátette:

– A vörösgárdista egységeknek a Vörös Hadseregben történő újjászervezésével azon a helyes úton járunk, amely a munkásságnak a burzsoázia felett aratott végső győzelméhez vezet el.

– Igen, igen – helyeselt azonnal Szverdlov.

– Mivel kíván foglalkozni Moszkvában? – kérdezte Lenin tőlem.

Azt feleltem, hogy nem sokáig maradok; a taganrogi felkelő konferenciánk határozata alapján július első napjaiban már Ukrajnában kell lennem.

– Illegálisan?

– Igen.

– Az anarchisták mindig készek az önfeláldozásra, a különféle áldozatokra – mondta Lenin Szverdlovnak. – De ezek a rövidlátó fanatikusok elszalasztják a jelent a távoli jövő kedvéért... Arra kért, hogy ezt ne vegyem magamra, és még hozzá tette:

– Önt, elvtárs, realistának, forrongó napjaink emberének tartom. Ha az oroszországi anarchista-kommunisták csak egyharmada ilyen lenne, akkor mi, kommunisták készek lennénk velük együtt haladni, és együtt dolgozni a szabad termelői szövetkezetek megvalósításáért...

Éreztem, hogy kezdek tisztelettel tekinteni Leninre, akit korábban a moszkvai és a többi, más városokban működő anarchista szervezet szétverésében a legfőbb bűnösnek tartottam. Lelkem mélyén elszégyelltem magam és a megfelelő választ kerestem. Egyszuszra szakadt ki belőlem:

– Az anarchista-kommunisták mindnyájan nagyra értékelik a forradalmat és eredményeit; ez pedig azt bizonyítja, hogy ebből a szempontból valamennyien egyformák...

– No, ezt nekünk ne mondja – nevetett Lenin. Ismerünk mi olyan anarchistákat, akik nem rosszabbak, mint ön. Többségük nagyon keveset, vagy egyáltalán semmit sem törődik a jellel. A jelen pedig olyan komoly dolog, hogy nem foglalkozni vele és nem határozni meg a hozzá való viszonyunkat, a forradalmár számára több, mint szégyenletes. Az anarchisták többsége a jövőről ábrándozik és ír, a jelent nem érti meg – ez választ el bennünket, kommunistákat tőlük.

Az utolsó mondatnál Lenin felállt és a szobában föl-le járkálva még hozzátette:

– Igen, igen, az anarchisták erős oldala a jövőről alkotott elképzelés; ugyanakkor a jelenben talajtalanok, szájalmasak, kizárólag azért, mert tartalmatlan fanatizmusuk büvkörében élve nincs reális kapcsolatuk ezzel a jövövel...

Szverdlov elmosolyodott és hozzám fordult:

– Ezt nem tagadhatja, Vlagyimir Iljics megjegyzése teljesen igaz.

– Érzékelték-e egyáltalán valamikor is az anarchisták a jelenben való talajtalanságukat? Erre soha nem gondolnak – fűzte hozzá Lenin.

Mindenesetre azt válaszoltam, hogy én csak egy félanalfabéta paraszt

vagyok, és Lenin elvtársnak az anarchistákkal kapcsolatos ímént kifejtett bonyolult gondolataival nem tudok vitatkozni.

– De az a véleményem, hogy az ön álláspontja, Lenin elvtárs, miszerint az anarchisták nem értik meg a „jelen” és nincsenek vele reális kapcsolatban – alapjában téves. Az anarchista-kommunisták Ukrajnában (vagy ahogy önök, bolsevik-kommunisták – hogy az Ukrajna szót elkerüljék – inkább „Oroszország déli részének” nevezik), „Oroszországnak ezen a déli részén” már éppen elég tanújelét adták annak, hogy mennyire kötődnek a „jelenhez”. A forradalmi ukrán falunak az Ukrán Központi Rada ellen vívott harca az anarchista-kommunisták és részben az eszerek (akiket igaz, egészen más célok vezettek a Rada ellen, mint bennünket) eszmei irányítása alatt folyt.

A maguk bolsevikjei közül szinte egyet sem találunk a falvakban, vagy ha mégis, a befolyásuk jelentéktelen. Hiszen az Ukrajnában megalakult mezőgazdasági kommunák és ártyekek szinte kivétel nélkül az anarchista-kommunisták kezdeményezésére szerveződtek. Ukrajna dolgozó népének a belső fegyveres ellenforradalom és a német-osztrák-magyar expedíciós csapatok által megtestesített külső ellenforradalom elleni harca kizárólag az anarchista-kommunisták eszmei és szervezeti irányítása alatt vette kezdetét.

Kétségtelen, az önök pártérdekei nem teszik lehetővé ennek az elismerését – de ezek megcáfolhatatlan tények.

Úgy gondolom, önök jól ismerik az ukrainai forradalmi csapatok számát és harc készségét. Bizonyára nem véletlenül hangsúlyozták azt a forradalmi bátorságot, amellyel ezek a csapatok olyan hősiiesen védelmezik a mi közös forradalmi vívmányainkat. ... Ezeknek több, mint a fele anarchista zászlók alatt harcolt. Hiszen ezeknek a csapatoknak a parancsnokai – Mokrouszov, M. Nyikiforova, Cserednyják, Garin, Csernyak, Lunyev és még sokáig sorolhatnám – mind anarchista-kommunisták. És még magamról és arról a csapatról nem is beszéltem, amelyhez én is tartozom. Vagy azokról a forradalmat védő rajokról és „szabad csapatokról”, amelyeket mi szerveztünk meg és amelyek bizonyára nem ismeretlenek az önök legfelső vörösgárdista parancsnoksága előtt sem... Mindez elég meggyőzően bizonyítja azt, hogy mennyire téves önnek az az állítása, Lenin elvtárs, hogy mi, anarchista-kommunisták gyengék és szánalomraméltók vagyunk a „jelenben”, a „jövőről” pedig szeretünk sokat fantáziálni. Amit az előbb elmondtam, az kétségtelenül igaz, és pont az ellenkezőjét bizonyítja, mint az ön végkövetkeztetése. Mindenki előtt világossá teszi, hogy mi anarchista-kommunisták minden idegszálunkkal a „jelenhez” kötődünk, benne dolgozunk,

és éppen ezért a jelenben keressük a jövő felé vezető utat, amellyel igaz, komolyan foglalkozunk.

Lenin tanácstalanul széttárta a karjait:

– Lehet, hogy tévedek...

– Igen, igen, ön, Lenin elvtárs kegyetlenül elítél bennünket, anarchista-kommunistákat, csupán azért – én legalábbis így gondolom – mert rosszul tájékoztatták az ukrainai eseményekről és a mi ezekben játszott szerepünkéről – jegyeztem meg.

– Lehetséges. Én ezt nem tagadom. Minden ember tévedhet, különösen olyan helyzetben, mint amilyenben jelenleg mi most vagyunk – erősítette meg Lenin. Láta, hogy eléggé felizgattam magamat, ezért megpróbált atyáskodva megnyugtanni, és mesterien másra terelte a szót.

Akármennyire tiszteltem is Lenint egész beszélgetésünk ideje alatt, átkozott természetem miatt azonban már nem tudtam a további beszélgetésre odafigyelni. Megsértve éreztem magamat. Tudatában voltam annak, hogy velem szemben egy olyan ember ül, akivel még nagyon sok mindenről kellene beszélni, akitől sokat lehet tanulni, mégis, a hangulatom teljesen megváltozott. Már nem tudtam olyan fesztelenül válaszolni a kérdésekre, úgy éreztem, mintha megpattant volna bennem valami.

Nem mondhatnám, hogy Lenin ezt a hirtelen hangulati változást nem vette volna észre. Észrevette, és a beszélgetést teljesen mellékes témákra terelve próbálta bennem feloldani ezt a görcsöt. Hirtelen, számomra teljesen váratlanul ismét megkérdezte: – Úgy, ön tehát illegálisan vissza akar térni Ukrajnába?

– Igen – feleltem.

– Kívánja, hogy ebben segítségére legyek?

– Hogyne, nagyon is, – válaszoltam.

Lenin Szverdlovhoz fordult:

– Ki foglalkozik most az emberek délre küldésével?

– Karpenko elvtárs, vagy Zatonszkij. Utána kell nézni – felelte Szverdlov.

– Legyen szíves, nézzen utána és tudja meg – kérte Lenin, azután felém fordult.

Míg Szverdlov telefonált, hogy kiderítse Zatonszkij vagy Karpenko foglalkozik-e az Ukrajnába illegális munkára irányítottak ügyével, addig Lenin azt bizonygatta, hogy a hozzám való viszonyából azt a következtetést kell levonnom, hogy a kommunista párt nem olyan ellenséges az anarchistákkal szemben. És ha nekünk – mondta – mindenféle szentimentális habozás nélkül le kellett foglalnunk az anarchisták Malaja Dimitrovkán

lévő villáját, ahol ismert moszkvai és vidéki banditákat rejtegettek, ezért nem mi, hanem maguk az anarchisták a felelősek. Egyébként, most már nem háborgatjuk őket. Bizonyára ön is tudja: engedélyeztük, hogy egy másik épületet foglaljanak el, nem messze a Malaja Dimitrovkától, és szabadon dolgozhatnak.

– Vannak-e az önök birtokában olyan adatok, – kérdeztem Lenint – amelyek azt bizonyítják, hogy az anarchisták a Malaja Dimitrovkán banditákat rejtegetnek?

– Igen. Az Összoroszországi Rendkívüli Bizottság gyűjtötte össze ezeket az adatokat és be is bizonyította. Máskülönbén a mi pártunk nem engedhette volna meg magának ezt a lépést – felelte Lenin.

Közben visszatért Szverdlov és közölte, hogy Karpenko elvtárs foglalkozik közvetlenül az említett dologgal.

– Nos, elvtárs – összegezte Lenin azonnal, – jöjjön vissza Karpenko elvtárs-hoz holnap, vagy holnapután, vagy amikor önnek megfelel, és kérje tőle mindazt, amire az Ukrajnába való illegális utazáshoz szüksége van. Ő majd megmutatja a határon átvezető biztonságos utat is.

– Miféle határon? – kérdeztem.

– Ön talán nem tudja? Oroszország és Ukrajna között most határ húzódik, amit a német csapatok ellenőriznek – mondta.

– De hiszen ön Ukrajnát „Oroszország déli részének” tartja – jegyeztem meg.

– Egy dolog az, hogy mikén vélekedünk, elvtársam, és más dolog az, hogy mit látunk a valóságban – válaszolta Lenin.

Erre nem mondtam semmit, így aztán tovább folytatta:

– Karpenko elvtársnak mondja, hogy én küldtem. Ha kételkedne, érdeklődjön nálam telefonon.

Mind a hárman felálltunk, megszorítottuk egymás kezét és szívélyesen – legalábbis úgy tűnt – elbúcsúztunk egymástól.